

HOTARUL

LITERAR — CULTURAL — ARTISTIC

ANUL V. Nr. 3

A R A D

Martie 1938

Țara mea

În zodiacul lumii, Țara mea
E o poveste tristă, ce'n hrisoave
Strămoșii-o talmăciră în voroave
Cu slove de lumină — să grăiască
Urmașilor, de truda rumânească!

În Țara mea — o veșnică ispită
Atător seminții ce ne-o văzură —
Se-ascunde-o bogăție negrăită!...
În codrii ei — o nepătrunsă-armură
A gloatelor/ barbare — stau și azi
Altare'n preajma căror Domnitorii
Se închinau, când iar cotropitorii
Topeau, în goana lor, păduri de brazil!...

Din sângele vărsat pe munți și văi
De cei mai buni și arătoși flăcăi,
S'a închegat o mare de rubin!...
Din ochi, desprinsi din cel mai clar senin,
Ce'n nopțile târzii au așteptat,
Un tată, un fecior, sau un bărbat,
S'a'nșiruit safir lângă safir,
Să-i facă Țării mele patrafir!...
Și lacrimile grele, ce-au căzut
Din genele-adumbrate de'mpilare,
În diamante mari s'au prefăcut,
Să-i lumineze visu'n altă zare!...

În zodiacul lumii, Țara mea
S'a închegat din jertfă și durere;
Așa cum munții ei, ca să tot crească,
Urcat-au până'n nori adâncuri grele,
Lui Dumnezeu - pe culmi - să le jertfească!

Al. Negură

ED. I. GĂVĂNESCŪ:

Originalitatea și însemnătatea lui Ioan Monorai

Primită în general cu aprecieri favorabile din partea criticei, monografia noastră asupra lui Ioan Monorai¹⁾ a pornit din dorința de a trezi interesul asupra acestui mare scriitor ardelean, rămas cu totul necunoscut până astăzi. Pretenția noastră de a adăoga alături de cei trei vestiți istorici ardeleni pe un al patrulea' a părut multora hazardată și neîntemeiată.

Dar opera istorică a acestui Monorai, popă unit din Cergăul-Mare, va îmbogăți într'o zi literatura noastră de specialitate și numele lui va intra în patrimoniul culturii românești.

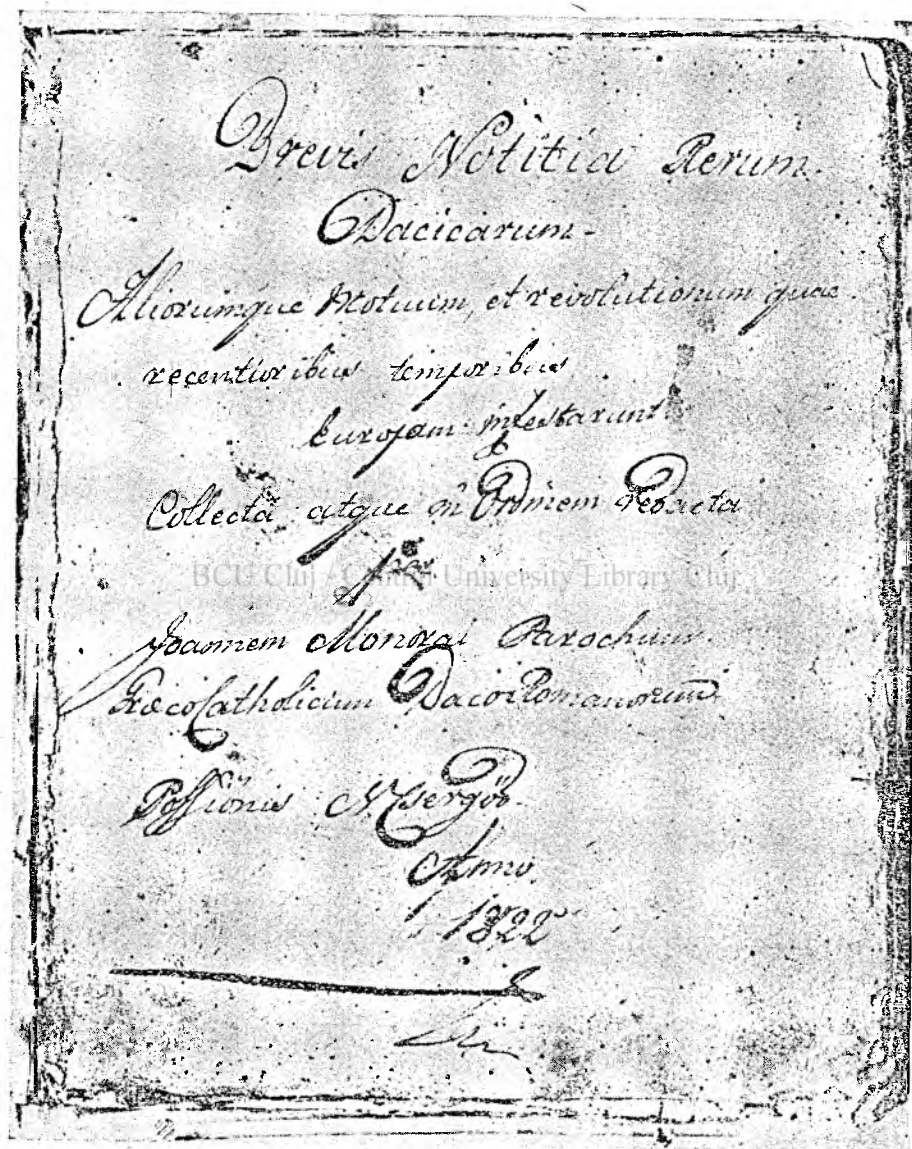
În primul rând, originalitatea acestui istoric stă în faptul că el nu s'a format în instituturile catolice, De propaganda Fide dela Roma sau Sf. Barbara dela Viena, ci la Univetsitatea din Lemberg-Liov, care, în zilele reformatorului și naționalistului Iosif II, era o școală de spirit mai mult protestant și liberal. Studiile lui Ioan Monorai aici, între 1786—1789, coincid cu apogeul domniei reformatoare a acestui Impărat, ce-și devansase epoca în care trăia. La 64 de ani, în prag de bătrânețe, fostul student în Teologie dela Liov se entusiasma încă de această Universitate și laudă largimea de orizont, libertatea cuvântului și pregătirea profesorilor selecționați din întreg Imperiul Romano-germanic, după cel mai riguros criteriu științific.

Spre deosebire de ceilalți Istorici ardeleni, Ioan Monorai e produsul acestui învățământ raționalist, filosofic, așa cum l-a voit Iosif II, În paginile istoricului nostru se vedește această largime de orizont și spiritul critic de a discerne faptele, ce trebuiau expuse într'un tot unitar.

Dar mai e o deosebire: Dacă Samuil Micu-Clain, Gh. Șincai sau Petru Maior au avut posibilitatea unei evadări din mediul rural și de a ajunge la Blaj și apoi la Buda, unde colecțiile particulare și bibliotecile le-au înlesnit afirmarea și ei și-au putut publica, în parte sau complet, operele lor, Ioan Monorai a rămas, cu toată pregătirea serioasă pe care o avea, într'un sat, în umbra Blajului, la Cergăul-Mare. A contribuit la aceasta poate și lipsa de înțelegere pentru asemenea probleme culturale și sufletești, din partea episcopului Ioan Bob atât de violent atacat de ceilalți Istorici uniți și care era aplecat mai mult pe buna gospodărie a Eparhiei blăjene.

În acel mediu rural s'a desfășurat toată vieața de preot a lui Mo-

¹⁾ Ioan Monorai. Un istoric ardelean necunoscut. Cu patru reproduceri în text. Trad., Concordia 1938. 96 pagini.

Titlul versiunii latinești: *Brevis Notitia*

Cispătră Hessingim
 Asupră a Dachiilor
 în man arie
 Are. Cpd brossen
 Are a a u o p m m e s b g n
 Sămină lectur man de se p a t e
 Ob p a m m a n a g h e s e p o r a
 Fonece a m t e c e s p r o k e t p a n e
 Să H a u p i e t u R o m a n
 S. A. H. 1820. —

Titlul Scurtei Cunoștințe a Lucrurilor Dachiei

norai, dar sufletul lui a rămas tânăr, neînvins de măruntele socoteli ale unui orizont social mărginit. Cât de grea a fost pentru Monorai munca de investigații și de adunare a materialului pentru lucrarea sa, se poate vedea — indirect — din ceea ce ne spune, cu o adâncă melancolie, Petru Maior în »Cuvânt înainte« la Istoria Besearicei Românilor, unde fostul protopop dela Reghinul-Săsesc se plânge că la tinerețe, deși ar fi avut vreme »spre a ceti și a scrie mult«, totuși »nu se afla Bibliotecii«. Abia, la bătrânețe, ca revizor al cărților la Tipografia crăiască din Buda, àvu parte de această bucurie sufletească a cîtitului plin de bogat rod pentru Neamul său, dar acum — scrie Maior — nu-i mai îngăduțam »lucrurile deregătoriei« și »schimbarea sănătății.«¹⁾

Dar Ioan Monorai n'a avut parte de această evadare și e desigur uimitor cum a reușit să dea, la 64 de ani, o operă de o bogată informație și de larg orizont istoric. În biblioteca Academiei Teologice din Arad sunt două manuscrise autografe ale lui Ioan Monorai, adică »Scurtă Cunoștință a lucrurilor Dachiei« din 1820 și versiunea latină »Brevis Notitia« din 1822. O copie după manuscrisul românesc pare a fi făcută de Al. Gavra sau din îndemnul lui.

După apariția lucrării noastre, dl dr. Coriolan Suciu ne semnalează existența unui alt manuscris original, latinesc, cuprinzând prima versiune din Brevis Notitia, din 1820.

Utilizând acum informațiile pe care ni le dă Al. Gavra, credem și noi că Ioan Monorai și-a scris opera mai întâi în limba latină sub titlul de Brevis Notitia în 1820, (manuscrisul din Biblioteca centrală a Blajului). Această operă istorică și-a tradus-o apoi în românește în același an 1820 sub titlul de Scurtă Cunoștință, cu numeroase note și adăugiri, care au intrat în opera definitivă din 1822, versiunea latinească pentru istoricii streini de pretutindeni.

O foarte interesantă întrebare s'a ridicat cu privire la partea originală și la eventualele împrumuturi pe care Ioan Monorai le-ar fi făcut din ceilalți Istorici ardeleni.

Fără îndoială că o asemenea colațiune este foarte importantă spre a se stabili dacă nu împrumuturile, care nu ni se par evidente, ci metoda de lucru a istoricului nostru față de ceilalți.

Căci Ioan Monorai nu urmează nici sistemul cronologic al lui G. Șincai și nici citările de lungi documente ca la Sam. Clain sau Petru Maior. Utilizând uneori izvoarele comune, el își redactează pe un alt plan lucrarea sa.

Pela 1820—1822, când I. Monorai își scrisese și terminase opera în ambele versiuni, nu apăruseră decât mici fragmente din lucrarea lui S. Clain și G. Șincai în Calendarul dela Buda, pe 1806, 1808. Cele două Istории ale lui Petru Maior văzuseră lumina tiparului între 1812—1813, dar metoda de lucru la unul și altul în gruparea materialului diferă, cum se deosebesc și unele păreri istorice ale lor. Vom cita ca exemplu doar atât că Petru Maior consideră pe Pecinegi de Români, care și-au pierdut credința, »prin necurmata cu Varvarii însofire«²⁾ pe

1) Petru Maior: Istoria Besearicei Românilor. Buda (1813). pp. 3—4 din »Cuvânt înainte«.

2) Petru Maior: Istoria Besearicei Românilor, Buda 1813, p. 22.

când pentru Ioan Monorai Pecinegii și Cumanii sunt înrudiți, fiind Schiți, adică Mongoli.¹⁾

Opera istorică a lui Ioan Monorai se prezintă ca cea mai unitară și completă, cuprinzând răstimpul dela vechii Geți sau Traci, Dacia veche, până la anul 1817. Acest material este împărțit într'un mod original, autorul fiind condus de anumite idei generale, cât se poate de moderne.

Am arătat în monografia noastră că în Scurtă Cunoștință — ca și în Brevis Notitia — sunt două părți distincte: Una e o lucrare de erudiție, de prezentare a istoriei noastre, mai ales a Ardealului, până la anul 1780, moartea Mariei Terezia. Ni se înfățișează aici Dacia veche, Dacia romană și Creștinismul. Urmează apoi epoca năvălirilor barbare până la Unguri. De-aici înainte Monorai ne înfățișează istoria Ardealului și a Românilor, în general, în raport cu Ungurii. După Mohaci (1526), e vorba de Principatul Transilvaniei sub Turci, iar apoi de istoria Românilor ardeleni sub Austriaci.

Influențele religioase ale Luteranilor, Calvinilor și a Socianismului sunt puse în relief de autor, arătându-se importanța lor politică și culturală pentru noi.

Ioan Monorai e favorabil Casei de Habsburg în care el vede o mare proteoatere a Românilor.

Dela domnia lui Iosif II (1780) încoace autorul ne înfățișează evenimente contemporane, la care a luat parte sau a asistat ca un mar-tur ocular. Vom aminti doar capitolele închinete reformelor lui Iosif II, cauzelor și răscoalei înseși a lui Horea, Seminarul general dela Liov, ca o explicare a mișcării culturale din Transilvania. Ultimele informații despre anii de secetă și calamități 1813—1817 sunt prețioase și emoționante.

Intreagă partea aceasta are valoarea unui izvor istoric de prima categorie dat fiind ochiul atent și discernământul unui istoric ales, cum e Ioan Monorai. De-aceea el se ferește de informațiile oficiale ungurești, »Actele de obște« tendențioase și ne înfățișează numai ceea ce i se pare că e vrednic de a fi însemnat și adevărat. În această privință, fără să vrem, ne gândim la marele Ioan Neculce, sfătosul și talentatul cronicar al Moldovei.

Scurta cunoștință a fost scrisă cu gândul de a trezi pe Români asupra originii lor, asupra drepturilor lor; e o operă de propagandă națională, de întărire a conștiinței naționale.

Pentru istoricii de bună credință, Ioan Monorai își transcria definitiv, în 1822, ultima redactare a lucrării sale Brevis Notitia, menită să spulbere calomniile și însinuările, să îndrepte părerile greșite ale potrivnicilor noștri și să dovedească romanica descendență a Românilor.

Însă, prin concepția care stă la baza operei sale, prin modul cum își susține ideile, comune Școalei ardeleni, prin bogăția informației inedite, Ioan Monorai e și va fi într'o zi limpede pentru toți, unul dintre marii istorici pe care i-a dat, în vremuri de trezire a conștiinței naționale, nesecatul izvor de energie românească, Ardealul.

Ed. I. Găvănescu

¹⁾ Scurtă Cunoștință a lucrurilor Dachiei, pp. 84—85.

Resurrectio

S'a desmorțit natura din moleșeala ei
Și-i vremea mai frumoasă azi afară...
Au răsbatut din humă micuții ghiocci,
Și vioreaua scumpă și-a scos căpșorul ei
Din solul aburit de primăvară.

Mijește vârful ierbii, sfios, spre viorea...
In parc, golași, copacii își arată
Semeși, mugurii lor. Tar svelta rândunea,
Venind din depărtare, din țări fără de nea,
Apare-acum in zarea nseninată.

In tot ce are viață, in pasări, gâze, flori,
Mocneala de zvâcnire se frământă.
Câșnesc de pretutindeni nerefinuși fiori...
Tar pe reduta vremii, ai Primăverii zori
Standardul Reinvierii îl implântă.

Petre Janu

Balada dorului meu

ȚIE

Intr'o toamnă m'a urnit
 Și pe mine dorul
 Să'mpletesc cununi de vise...
 Să-mi caut odorul!

Apucai în crunt îndemn
 Pe cărări de depărtare
 Și de fire mohorâtă
 — Toamna ruginită, —
 După alinare...
 Peste zări sburau cocoare
 Spre pământ făgăduit
 De-alte plaiuri mai cu soare
 Mai cu viață și cu cânt...
 — M'aș putea'nsofi cu ele? —
 Și zănatec în avânt
 Ținteam piscuri de'nălțimi,
 De luceferi și de stele
 Clipocinde'n limpezimi
 De azur și de cleștar.
 ...Și în noapte solitar,
 Contemplam prin promoroacă
 Lumi de vise și de cer.
 Năzuința să se coacă
 Căleam vreririle în fer.

...Și cu lutul meu hoinar
 Mistuit de dor de jar
 — Dorului să-i pun hotar, —
 Urcam spre genuni de munți
 Unde geru-ascute zimți
 În adânc de scoc și hău,
 Și-unde vântul șueră
 Brazilor la creștet;
 Sus pe culmea de Rarău
 Unde vremea mașteră

Imi grăia în răget:

»Toamnă, vânturi... și pustiu...

»Brumă, ploaie... și pustiu...

»Cerul și-a rupt toarta!«

Din orbită sar scânteii...

Fac privirea rețevei

Și încrunt spânceană.

Scrutez orizonturile...

Lacrimi varsă geana

Ca să-mi plângă soarta...

Prin pervaz curat de rouă

Văd o aquilă sburând

Și corbi negri croncânind.

...Și mă'npart în două

Incepând a plânge:

»Dorule, dor de Român,

»Pe mine te-ai pus stăpân!

»Scrâșnind alinarea ta

»Am venit a întreba

»De ciobani cu miță

»Sau de-o miorifă

»Laie năzdrăvană, —

»Care-i a ta rană?...

»Inșă, dorul meu pribeag,

»S'au grăbit de ducă

»Și ciobani cu mițele,

»Văduvind poenile,

»Dorul meu pribeag!«

Și-atunci dorul începea

A mă încleșta...

Cucuveaua îmi țipa:

— »Da, crai! Au plecat cu toți.

»Pe-aici doar strigoi

»Joacă tontoroii,

»Stinge-ți dorul, dacă poți!«

— »Cucuvae blestemată,

»Mai oprește-te odată!

»Vorba ta mă 'nghiață.«

Și-o pornii prin ceață

Prin zări fumurii

Coclauri pustii.

Iată că în drumul meu

Dau de-un eleșteu.

Florile de nufăr

Spun că »va să sufăr.«

Iar o crizantemă

— Mândră diademă! —

Răscoli păreri de rău
Povestind jelanii...

— »Unde ți-au fost anii?«
Mă lătra un câine șchiop.

Stârvul lumii să-l îngrop
— Cioclu să-i fiu lumii, —
Și al relelor potop
Cu scaiul minciunii
Și gheena focului, —
Să-l abat din drumul meu, —
Iau poteca codrului
Pe alei de **păduriță**
Unde dalba copiliță
Torcea caer visului
In concert de nopți de Maiu
— Luna paradisului. —
Printre frunze-anemiate
De arbust, o floritică!
Stau uimit. E **viorică!**...

— — — — —
In adânc un clopot bate...
— — — — —

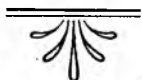
Ceriurile s'au deschis

Și'mpletesc cununi de vis
Dintr'o toamnă sură
De plumb și de sgură...

Doru-i tot mai mare,
N'are alinare...
Albii sapă'n mine
Și plâng cu suspine.

Dorule, dor de Român,
Pe mine te-ai pus stăpân!
Dorule nu te mări
Că nu te pot suferi!...

Silviu Hotăranu

COLORATURA ROMANTICĂ

A NAȚIONALISMULUI ITALIAN IN OPERA LUI VASILE ALECSANDRI

de **George Hanganu**

Martor ocular al războiului dintre Austriaci și Italieni în 1859, Vasile Alecsandri profund impresionat de vitejia și devotamentul poporului italian care lupta pentru câștigarea independenței, va scrie mai multe poezii în care va sintetiza impresiile sale.

La Palestro este compusă din trei tablouri. Primul ne evocă vitejia zuavilor italieni conduși de regele Victor, viteaz între viteji. Al doilea tablou *prin contrast* ne prezintă o mamă care-și învață copilul să se roage Madonei pentru liberarea Patriei și victoria războiului. În sfârșit, al treilea tablou ne înfățișează triumful armatei italiene, entuziasmul soldaților care-și proclamă regele *caporal*. Poezia se termină prin două versuri de o nebanuită gingașie — participarea copilului la entuziasmul general:

»Și copilul strigă cu suflet de om
Să trăiești, o! Victor, rege-galantom!»

(La Palestro).

Evocarea bătăliei dintre vânătorii italieni și austriaci, ne amintește o baladă a lui Victor Hugo »La Mêleé«, unde e vorba despre lupta dintre soldații Baronului normand Habert și cei ai lui Ronan, prințul Galilor. Observăm aceeași manieră în descrierea bătăliei, atmosfera de luptă înverșunată și crâncenă în care orice sentiment omenesc dispore:

»Pe deal, la Palestro, vitejii Zuavi,
Bersalientii sprinteni, Vânătorii bravi.

In oastea germană s'aruncă 'mpreună
Și cu al lor sânge sting focul ce tună«.

La Victor Hugo, găsim:

»Le signal est donné — Parmi des flots de poudre;
Leurs pas courts et pressés roulent comme la foudre.

.....
.....
.....
Le deux masses de fer, à grand bruit ebraulées,
Brisent d'un meme choc leur double front d'airain«.

(La Mêleé — Ballade septieme).

Tabloul copilului care se roagă pentru liberarea patriei ne amintește orientala lui Victor Hugo »L'enfant«, în care întâlnim un copil animat de înalte sentimente de patriotism, față de țara sa și care dorește să-și răzbuie patria, cerând lui Victor Hugo, gloanțe și praf de pușcă. Tot așa micul italian se roagă Madonei:

*»Și mie-mi dă brațe ca să pot combate
Cu cei mari de-avalma pentru libertate!«*

De altfel, însuși procedeele de construire al poeziei este inspirat de *orientala* mai sus amintită, unde Victor Hugo ne prezintă în primul plan tabloul sumbru al insulei Chios, nimicită de Turci, pentruca prin contrast să ne dea apariția grațioasă a unui copil cu ochi albaștri, scăldați în lacrimi, care se plimbă trist între ruine.

*»Les Turcs ont passé là: tout est ruine et deuil.
Chio, l'île des vins, n'est plus qu' un sombre écueil.*

.....
*Tout est désert: mais non, seul près des murs noisins,
Un enfant aux jeux bleus, un enfant grec, assis,
Courbait sa tête humiliée.
Il avait pour asile, il avait pour appui
Une blanche aubépine, une fleur, comme lui
Dans le grand ravage oublié«.*

(L'enfant. V. Hugo).

Tot așa Alecsandri ne prezintă în prima parte lupta, pentruca în a doua să ne înfățișeze grațiosul băiețel italian, care se roagă pentru patrie.

Dealtfel această poezie are la bază amintirile personale ale poetului, din timpul când era ca martor ocular al bătăliei dela Palestro și Magenta, amintiri pe care le confirmă într'o scrisoare a sa, adresată lui Ubicini. Scrisoarea este datată din Milan, 10 Iunie 1859, (29 Mai) și a fost publicată în ziarul »Steaua Dunării«.

»Eri imperatoarele și regele Victor Emanuel, s'au dus la catedrală, unde au asistat la te-deum! În viața mea n'am văzut nimic asemenea, cu toate astea ști, că și poporul nostru, ca și acesta, cât de bine știe a face să se vadă entuziasmul său. Buchetele plouau din balcoane într'u atâta încât cortegiul împărațesc și regesc mergea pe un tapet de flori. În mijlocul uliții mari un om ținând în brațe un copilăș plăcut, îmbrăcat în zuav de gardă, se înaintă spre Majestatele Lor, băiețelul dete imperatorului o coroană de flori auruată cu cordele de coloarea Franciei și o alta cu coloanele Pedemuntului (Alexandru Marcu, — Alecsandri și Italia, pag. 113).

Entuziasmul Italianilor este transpus în poezie prin bucuria soldaților, care-și proclamă regele, caporalul lor. Scena băiețelului ce oferă o coroană de flori regelui este transpusă în oda de care ne-am ocupat, în versurile:

*»Și copilul strigă cu suflet de om
»Să trăești, o! Victor, Rege-galantom!«*

La Magenta ne evocă aspectul oraşului după o luptă cu Austriacii. Perdută în noapte pe străzi şi în pieţe se aud gemete şi vaete, fiecare rănit se pregăteşte de moarte trimeţând ultimul gând, fie părinţilor, fie patriei. Dar peste acest tablou atât de macabru, veghiază strălucirea stelelor şi a lunii, în timp ce o pasăre ciripeşte vesel. Ca şi »La Palestro«, această poezie este construită pe *acelaş procedeu al antitezei*. În primul plan Alecsandri ne prezintă tabloul Magentei înfiorată de strigătul de durere al răniţilor, pentruca în al doilea moment să ne arate cum totul este învăluit în linşoliul argintiu al ninsorii de stele şi cum

„Şi-o pasăre dulce se'ngână duios
Cu al agoniei suspin dureros!“

În primul moment ne-am putea gândi, că scena privighetorii care îşi înalţă trilurile peste mormanele de cadavre, este o influenţă a lui Victor Hugo, totuşi cercetând scrisoarea pe care dl Marcu o publică în studiul său »Alecsandri şi Italia« ne putem da seama, că şi această poezie este elaborată cu ajutorul amintirilor personale.

»In noaptea care am trecut-o la Magenta, câţiva paşi dela un mare local de răniţi care gemeau, un drăcuşor de privighetoare a cântat până la ziuă în grădina casei, pe care o locuiam«. (Scrisoare către Ubicini, 1859 Iunie 30).

»*Coroana vieţii*« este un poem dedicat femeilor italiene; poem în care Alecsandri sintetizează concepţia de înalt patriotism, care le animă în momente de grea cumpănă pentru patria lor. Poemul începe printr'un tablou al Florenţii, adevărată grădină de desfătare şi dragoste.

„La poetica Florenţa viaţa curge'n înflorire
Şi'n plăcere, şi'n amoruri, şi'n cântări de fericire“.

Intr'o feerică noapte, sub balconul unui înalt palat, un cavaler îşi şopteşte serenada: după cum în viaţă omul îşi ia drept sprijin pe Dumnezeu, dupăcum floarea caută însetată raza soarelui, tot aşa cavalerul florentin cere castelanei să i se încredinţeze lui pentru a culege împreună »floarea iubirii din rai«.

„Vin' să culegem sub alba lună
Floarea iubirii născută'n rai,
Precum albina voios adună
Mierea plăcută pe flori de Mai“.
(Coroana vieţii)

În aceeaşi atmosferă de nostalgică chemare, fecioara din poezia »Ischia« a lui Lamartine, cântă

„Viens! l'amoneux silence, occupe au lain l'espace
Viens du soir près de moi respirer la fraîcheur!“

În ultima strofă a serenadei:

„Zilele noastre trec cu grăbire
Urmând a soartei tainice legi,
Iar o zi scumpă, zi de iubire
Este coroana vieţii întregi!“

găsim concepția romantică asupra fragilității vieții și a trecătoarei și șubrede fericiri omenești așa cum se evidențiază mai ales în următoarea strofă din »Meditațiile lui Lamartine« și pe care Alecsandri o purta în suflet:

„Un jour tombe, un autre se lève
Le printemps va s'évanouir;
Chaque fleur que le vent eulève
Nous dit: Hâtez-vous d'en jouir!“
(La Branche d'Amendier)
Nouvelles méditations.

sau

„Aimons-nous, o ma bien aimée!

Hâtons-nous d'épuiser la coupe de la vie
Pendant qu'elle est entre nos mains“.
(Élégie) - Nouvelles méditations.

Castelana îi răspunde pe un ton cu adevărat cornelian:

»Toată ființa cea simțitoare
Cată un reazăm mângâietor:
Italia tristă și plângătoare
Cată un geniu liberator«.

Numai luptând pentru apărarea patriei, castelana îl va socoti demn de dragostea sa.

În poemul său »Solfenino«, Alecsandri face apologia patriei și a patriotismului. Nimic nu este mai înălțător, ca plecarea tinerilor la bătălie pentru a câștiga libertatea țării lor. Iluminați de razele unui foc tainic ei merg convingși spre victorie. Așa au plecat la război bersalierii italieni, ce aveau drept lozincă

»Coroana vieții, fraților,
E moartea pentru țeară«.
(Solferino).

Vasile Alecsandri, ca și Victor Hugo, ca și Lord Byron, a fost un romantic a cărui suflet a vibrat adânc pentru aspirațiile naționale ale popoarelor subjugate. Luptând el însuși pentru realizarea unității noastre Alecsandri a fost un sincer colaborator al Italianilor cari căutau să înfrângă lăcomia Austriacilor. Lord Byron într'un moment de entuziasm merge și luptă pentru independența Grecilor, găsindu-și moartea la Missolonghi. Victor Hugo scrie mîi multe orientale în care se resfrînge toată simpatia lui pentru idealul de independență al Grecilor. Vasile Alecsandri însoțește armatele victorioase al Italianilor pe câmpul de luptă dela Magenta și Palestro și după cum ne arată Dl A. Marcu ia chiar note asupra mersului bătăliei.

George Hanganu

NICULAE JIANU:

Aripi

*Lume mare, lume mare,
Gândul meu corăbierul
Sara flutură pe mare
Să-ți cuprindă'n mâni tot cerul.*

*Lume mare, lume mare,
Ochii mei îți frâng hotarul
Mâinile îți strâng în zare
De pe drumuri tot amarul*

*Lume mare, lume mare
Somnul trupul ți-l despică...
Lume tristă, crești în soare,
Pentru mine ești prea mică.*

Moment rustic

*Cântă sara din fluer ca un pan
Brazilii toți finându-se de mâni,
Dănțuesc cu câinii dela stâni
Și le cântă'n frunză un cioban.*

Aniversare

*Atâția ani mă ispitesc în gând
Să-mi caut semnul vârstei în ceasloave
Tăiat de tata, ca să știe când
I-a râs în casă plânset mult și snoave,*

*In vremea strânsă ghem sub căpătâiu
Mă caut în colinde și la denii;
Mi-e dor de mine, omul cel dintâi,
De nopțile cu doruri de vedenii.*

*Icoana'n care sfântul a uitat
De ziua lui să-și facă semnul crucii
Am dat-o jos din pod și i-am spălat
Pervazul alb și sfântului papucii*

*In drum, cu vinul, am eșit și chem
Drumeșii toți, femeile și câinii,
Să-mi cânte noaptea toată și să bem
De ziua mea tot rodul săptămânii.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*O zi, ca orice zi din câte șânt,
O strâng la piept și n'o găesc mai albă
In toate câte'n mine le port salbă...
Un pas mai mult în drumul spre mormânt.*

Sbor

*A mânilor năframă ți-e trudită
Și sborul cald al lacrimilor mut,
Îți cauți drumul vechiu în așternut
Și apa dintre vârste, neclintită.*

*Amurgurile cresc povești albastre
Piciorul alb ți-e cântec demodat...
Luceferi triști și fete de'mpărat
In fiecare noapte mor în glastre,*

*In păr îți joacă flăcări și vedenii,
Pe frunte ți se'nchină anii goi...
Ne'ngroapă depărtarea pe-amândoi
Și cântă moartea'n praguri de utrenii.*

Unul

Sunt cruce bătută 'ntre mâni
 Munte suit în calvar de lumini
 Albă cunună de spini
 Pe fruntea pământului cresc

Trupul mi-e cântec de lut
 Zadarnic și slut
 Trist, pentru oamenii goi și nebuni,
 Os pentru câinii cei buni

Greeri îmi cântă în piept
 Pe prispă așteaptă un sfânt
 Groapa îmi crește în piept
 Și singur sunt mort și mormânt.

Târg uitat

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Caut să mi te aduc în minte
 Târgul meu trist și uitat...
 Să mă văd pe ulițele tale
 Și să te iubesc iar ca un copil cuminte
 Să-ți depăn iar ghemul străzilor
 Să-ți răvnesc liniștea din fundul ogrăzilor
 Să mă iei pe brațe, să mă duci
 În cântecul clopotelor la utrenii,
 Să mă'nvești iară semnul unei cruci...
 Să-ți scoți scaunele la porți
 Cum le scoteai Duminică sara
 Când îți vorbea bunica despre morți
 Iar fetele îți cântau toată vara.
 Decând m'a furat gara mică
 Și trenul șchiopătând m'a dus peste hotar
 Cine mai umblă noaptea hoinar...
 Și de câinii tăi cui îi mai e frică?
 Tot mai vin Joia țărani
 Să-ți cumpere horbotele și măргеlele,
 Tot așa de greu îți trec anii
 Și tot atât de arar cad stelele...?

Am să viu cândva bătrân și uitat
 Tu să-mi ții lumânarea ca la denii
 Pe ulițele tale să mă știu purtat,
 Târgul celor mai frumoase vedenii...

Cine poate ști...

*Cât mă pot abate înapoi
Drumul poartă semne de ciobani
Și miros de oi...
Țintirimul crește din țărani*

*Palmele mi-s tari de bătători:
Semnul pânei chinuită'n arături
Și'n urechi
Cântă jalea tulnicului vechi*

*Și așa cum sânt
Mirosind a stână și-a pământ
Simt în mine sânge de comori,
Ziduri de cetăți
Și păcate vechi de domnitori*

*Cine poate ști
Dacă nu s'a ridicat cândva
Un țăran, un cioban isteț din vița mea...?
Cine poate spune că n'a stat
Din străbunii mei, un împărat...?*

*Poate sângele din mine a ucis
Zmeul din povești
Ielele din vis
Și-a pețit la curți împărătești...*

*Rătăcind pe drumul meu în jos
Poate că voi fi
Chiar nepotul Fătului-frumos,
...Cine poate ști?*

Mizantropie

*Oamenilor, oamenilor,
Nu vă cer nici pâne nici pământ...
Mâna n'o întind să-mi puneți mila,
Trupul nu mi-l ard să-mi spuneți sfânt,*

*Ochii mi-i târăsc
Prin noroae sub acelaș cer
Oameni buni
Nici vorba, nici tăcerea nu v'o cer.*

*Mila voastră, pasăre de lut,
Gândul mi-l îngreună și mâna
Dragostea pe suflet când mi-o cerne
Drumul mi se pierde 'ntotdeauna.*

Moartea prieteniei

Astăzi pentru mine nu mai ești
Cântecul frumos de-odinioară.
Pentru suflet, floare nu mai crești
Tristă și albastră primăvară.

Trecem toți necunoscuți și morți
Cântând flămânzi aceeași pâine...
Gândurile bat aceleași porți
Și ni-s ochii, frate, ochi de câne...

Dumnezeul nostru și-a ucis
Ingerii... și clopotele sfinte
Au tăcut... luceferii din vis
Ne presoară noaptea peste minte

Ne vom întâlni flămânzi și goi
Undeva... pe-o uliță pustie...
Vom afla atunci că suntem noi
Și-om mușca flămânzi din carnea vie.

Epitaf

Cărților, cărților,
Sufletul, rod pârguit vi l-am dat
Gândul curat
Sânge pe zile l-am plâns...

Noaptele toate
Ochii mi-i ard pentru voi
Trupul trudit vi-l desbrac și ascult
Noaptele albe, cântece noi.

Cărților, cărților,
Pâne și vin îmi sânteți pentru gând
Vechi și adânc epitaf pentru când
Astăzi sau mâni
Stele târzii veți cădea dintre mâni.

G. C. BĂISAN*Prășitorii*

Se 'nșiruie pe lan conșoiul
Supt focul soarelui măiestru,
Sătul de somn, venea ciocoiul
Pe murgul ager, în buiestru.

Descalcă și murgul toarce:
„Costan, ia calul de mi-l plimbă!”
Un moș bătrân din pipă stoarce
Să nu dea cugetului limbă.

Pășește liniștit în lan,
Se simte mulțumit ovreul:
Averea-i crește an de an,
Și gloata a mușit ca steiul.

La prânz mâncarea e un vaier
Și nici pe unul nu-l îmbie...
E atâta năbușială 'n aier
Și nici un vântșor n'adie.

Secerătorii

Din zori când s'au trezit prigorii,
Ca'n valurile unui râu,
Prin lanul pârăguit de grâu
Mușcesc de zor secerătorii.

Treptat ogorul spre viroage,
Sărac de plete, se'nfioară,
ba rând, crestate ca pe sfoară,
S'așterne grăul în poloage.

Zăduf, e soarele 'n amiază
Pe boltă nici un pic de nor,
Cinșită'n cot lângă răzor
O mamă pruncul alăptează.

Și boabe de sudoare grea
li curg din ciucurii năpraznici:
„Ai adormit odorul mamii,
De-acum rămâi cu Dumnezeu”.

PORUNCA A CINCEA

Legendă originală

de AUGUSTA C. RUBENESCU

Tânărul plugar şedea pe pământ înaintea staulului deschis. Deasupra lui bolta cerească privea în jos cu milioanele-i de ochi de stele. Alături în staul dormitau pacinic oile şi mieii. În dosul lui se 'ntindeau lanurile cu spicele aurii, pârguite, iar în faţă se ridica casa părintească.

Toate respirau pace şi linişte; numai inima lui era chinuită de o dogoare mistuitoare ce-l ardea mai tare ca focul şi-l secătuia mai mult, ca frigurile cele mai neindurate.

Pe vremea sărbătorilor de Paşti a plecat la oraş. În forfoteala veselă un prezicător i s'a abătut în cale, care pentru câţiva sfanţi i-a profeţit din stele. I-a apucat mâna scorţoasă şi şi-a infipt ochii săgetători în faţa lui.

— Soarta ta e în mâna unei femei cu ochi de iasp. Femeia aceasta va încruşişa drumul vieţii tale. Ea are să-ţi fie totul şi totul îţi va fi nimic pentru ea.

Feciorul aruncă la picioarele prezicătorului sfanţii de aramă, apoi s'a depărtat tăcut. Mulţimea şi gălăgia îl ameţeau; îi era doar de liniştea şi singurătatea obişnuită. Părăsi oraşul şi apucă drumul spre acasă. Se gândea la pământu-i mănos, în care fie care bob îl răsplătea cu spice ce aduceau rod insutit. Desigur şi oile îl aşteaptă behăind.

Îşi inchipuia casa părintească răcoroasă, cu poliţele încărcate cu burdufuri pline de lapte şi ulei, culcuşurile cu perini moi şi pături ţesute din păr de capră. Şura şi hambarul de lângă casă stau goale, doar se vor umplea şi ele cu grâne la două săptămâni după Paşti la sărbătoarea secerişului, când după obiceiul strămoşesc şi el va aduce Domnului prinos din pârğa roadelor şi din cei mai frumoşi miei.

Şi gândi şi la bătrânii săi părinţi. Tatăl cu părul cărunţ şi răzimat pe toiagul noduros încunjură casa încet, purtându-şi ochii jur împrejur. Şi mama cu umerii gârboviţi, cu privirea blândă în ochi ca floarea inului, cu părul alb ca lâna, a cărui suviţe moi mereu iasă de sub mărâma neagră, pecând aşteaptă la poartă să vază: nu-i vine încă fiul?

În drumul spre casă cete de cântăreţi ambulanţi, neguţători de schimb, fermecători, vrăjitori şi scamatori de tot soiul treceau pe lângă el. Feciorul se trase la o parte şi se opri lângă un huciag.

Întreg ţinutul s'a liniştit. În umbra unui arbore mare de terpenin era un idol de piatră. O femeie tineră sta răzimată de el. Vestmântul pestrîţ îi era strâns la cingătoare cu brâu de aramă. Zurgălăii dela picioare îi sunau la tot pasul şi deasupra tâmplelor un şarpe de aramă

li ținea prins părul negru ca corbul. Ochii îi ardeau ca două pietre de iasp și în fața întunecată gura-i înfloreau, ca o molușcă purpură. Feciorul o privi și i se păru, că un deochiu blestemat l'a prins. Nu se putea mișca din loc, Femeia își clătină capul și șarpele de aramă zângănea în jurul tâmplelor. Strigă către fecior:

— Ce mă privești așa? Caută-ți de drum!

Feciorul întinse mâna dornic spre ea:

— Vino cu mine în casa mea.

Ochii femeii scăpărau.

— Casa ta nu e casa mea, tatăl tău nu 'e tatăl meu și credința ta nu este a mea. Eu sunt din seminția moabiților și pentru cincisprezece taleri mă poți cumpăra dela tatăl meu, fiindcă atât prețuiește un sclav. Totuși nu-ți lepăda banii 'n fântână că eu tot nu rămân la tine.

Ochii feciorului aruncau scânteii.

— La mine poți sta pentru totdeauna, fiindcă tu-mi vei fi mie totul și totul îmi va fi nimic pentru tine.

Femeia se apleca și mireasmă ametoitoare de scorțișoară se răspândi din bogăția părului.

— Dacă gonești pe tatăl tău și pe mumă-ta și eu îi voiui părăsi pe ai mei și te voiu urma în casa ta. Asta o vreau.

Feciorul amei ca lovit în cap de o măciucă. Femeia răsese sglobiu și cu picioare ușoare de căprioară alergă în urma gloatei.

Feciorul își pleacă capul și porni încet către casă. Simțea, că femeia îl pune la încercare grea. Știa, că sub arborele de terpenin a întâlnit păcatul. Voia să-i alungă gândul. Iși strânsese fruntea între pumni și se gândea la munca apropiată a secerișului. Curând trebuia să înceapă și două mâini harnice ar avea mare trecere atunci. Tatăl său e bătrân, nu poate munci. O femeie tineră lipsește la casă. Cei doi bătrâni sunt numai povară. Feciorul își lasă mâinile în jos și din nou se gândi la femeia cu ochii de iasp.

Cum ajunsese acasă, se și apucă de lucru. Toată ziua se trudea din răputeri și către seară cădea obosit în fața staulului. Inșă chipul femeii îl urmărea zi și noapte. După o noapte plină de chin intră în casă. Se opri în fața părinților și privindu-i dârz le zise cu asprime:

— Plecați din această casă.

Tatăl său se ridică și îl privi în față.

— Asta ne-o judeci tu nouă?

Mumă-sa își împreuna mâinile înăsprite de lucru.

— Ce se va alege din tine singur, fiul meu?

Dar feciorul își întoarse privirea și zise dârz din nou:

— Plecați!

Tatăl își sfășie vestmântul și luând un pumn de cenușă din vatră și-o presără pe capul cărunt. Luă traista și toiagul. Mama puse o bucățică de pâine în traistă și-și puse pe umeri marama cu ciucuri. Apoi se luară de mână și fără un cuvânt eșiră pe ușe. Au plecat pe drumul spre munți și mergeau gârboviți de parcă și casa ar fi dus-o în spinare.

Feciorul eși înaintea staulului și se așeză pe pământ. Simțea o greutate de plumb în toate membrele. Ziua întregă rămase împietrit pe acelaș loc și noaptea înstelată îl găsea nedormit. Deodată i se în-

greunară pleoapele și căzu în somn adânc. Iar în vis văzu tot, ce s'a întâmplat cu părinții săi.

Cei doi bătrâni se țureau impletcindu-se și sprijinindu-se unul pe altul. Mergeau spre drumul munților îndepărtați. Soarele era spre asfințite, când au ajuns la poteca ce ducea între munți. Aici s'au oprit sdrobiți de oboseală. În coasta muntelui deteră peste o peșteră în stâncă, dar intrarea o astupa o lespede mare de piatră. Cei doi bătrâni priveau nedumeriți în jur.

În clipa aceia o mică ceată apăru pe cărarea ce șerpuia spre drumul mare al Ierusalimului. Înainte venea un moșneag cu privire blândă și'n urma lui pe indelete un catâr. Pe spatele catărului ședea o femeie tânără, blândă, învelită în straie mohorâte. Alături de catârului pășea un copil cu părul auriu, care urmărea cu supunere bătrânul. În fața-i albă ca crinul luceau doi ochi de stele, iar vestmântu-i lumina ca un nour alb în bătaia soarelui.

Când văzu cei doi părinți, copilul se opri la marginea drumului. Bătrânul trecea înainte, iar catârul îl urma încet. Copilul cu părul auriu păși în fața peșterii și atinse lespede de piatră. Aceasta se ridică încet și cei doi bătrâni intrară în peșteră. Căzura oboșiți pe pietrele acoperite cu mușchi și în chinul durerilor sufletești amândoi își acoperiră fața.

Copilul cu bucele aurii începe să scrie cu degetu-i alb pe lespede de piatră. Degetul săpa slove adânci în stâncă. Slovele se aprinseră una câte una și ardeau în zări de flăcări. Tremurând feciorul ceti de pe lespede slovele de foc ale poruncei a cincea: library Cluj

— Cinstește pe tatăl tău și pe mumă-ta!

Atunci copilul cu părul de aur atinse lespede de piatră și arătă spre drumul ce ducea în câmpie. Lespedea se porni la drum și cu slovele-i de foc se apropia tot mai mult de staulul oilor. Se opri în fața feciorului. Slovele ardeau în flăcări de foc și dogoarea din ele ardea fața și ochii feciorului.

Deodată se desfăcu din lespede o bucățică cât un bob de linte și-i căzu pe piept. El o simți grea cât o piatră de moară ce-i apăsa inima cu povara ei. În clipa următoare o ploaie de scânteii sbură din slove și năpădi pământul. Feciorul își frecă ochii și sări în picioare. Aici visul sfârșise.

Casa părintească ardea în văpăi de foc în bezna nopții și scânteile cădeau pe pământ. Feciorul își frângea mâinile disperat:

— N'am acoperit jăratecul din vatră!

Vântul șuiera sălbatec și flăcările sburau în sus. Coperișul scund se surpa și casa întreagă dogorea ca un jăratec enorm. Vârtejul de fum acoperi câmpia. Încetul cu încetul din aer se lăsa rouă răcoroasă pe pământ. Focul se stinse. Chiar și pământul respira boare ghețoasă. Din spre munți bătea vânt tăios.

Feciorul se ghemui la pământ. Își ascunse fața 'n palmi. Și atunci, în sufletul lui iarăș văzu bătrânii săi părinți șezând în peșteră. Îndărătul lor stătea copilul cu părul auriu și-i privea. Pe gura peșterii intra răcoarea aspră a nopții. Mama își ridica fața udată de lacrimi și feciorul îi auzi vocea jeluitoare:

— Fiul meu zace afară pe pământ rece și nu-i cine să-l acopere. De-ași putea să-l învălui cu mavama mea!

Lua mărâma de pe umeri și în chin neputincios o învățea printre mâini. Copilul cu buclele aurii întinse mâinile peste umerii ei. Ridică mărâma, o avântă în aer și-i zise poruncitor ;

— Du-te!

Mărâma-i sbura din mâini ca o pasăre întunecată și vântul o ducea fălfăind pe cărare în jos spre câmpie. Se opri înaintea staulului și se lăsa peste trupul înfrigorat al feciorului. O căldură binefăcătoare se răspândi dintr'ansa și-i străbătu membrele amorțite. Feciorul netezi mărâma; ciucurii moi îi mângăiau fața ca o mână gingașă de mamă. Se ridică greoi. Simțea, că abia poate pași, fiindcă bucățica nevăzută din lespede îi apăsa inima cu o greutate neîndurată.

Intr'acestea începu să se ivească zorile. El pășea zăpăcit în jurul casei, prefăcută în tăciune. Iată că de geaba și-a gonit părinții. Aici nu-și mai poate aduce femeia cu ochi de iasp. Iar când îi apără în gând chipul acelei femei, o căldură arzătoare îl cuprinse. O! i-au mai rămas doar oile! Și lanurile sunt pline de grâne coapte. Va trage acoperiș peste staulul larg al oilor și aici își va aduce apoi femeia cu ochii de iasp. I se părea, că iarăș stă în fața lui femeia cu straietele pestrițe și-l privește cu ochii plini de ispită. Dornic își întinse brațul în gol.

Atunci auzi un șuerat ascuțit de vânt și văzu, cum nouri întunecați și volburoși se apropiau din toate părțile spre câmpie. Din poala lor plină de primejdie cădeau bucăți mari de piatră și'n câteva clipe nimiciră semănăturile bogate. Spicele fură strivite puzderie și sămânțele se făcură una cu piatra și noroiul. Bucățile de piatră cât pumnul i-au omorât și oile, și zăceau grămadă prin obor însângerate.

Din adăpostul ruinelor casei părintești feciorul prive înmărmurit pustiirea. Căzu la pământ și rămase nemișcat până seara. Iar atunci văzu și pentru a treia oară cu ochii săi sufletești imaginea părinților lui, cari priveau îngrijorați din peșteră cerul întunecat. Ei au văzut drumurile acoperite cu bulgări de piatră și au înțeles prăpădul. Feciorul văzu lacrimile în ochii mamei sale și auzea oftatul tânguios.:

— Fiul meu a rămas fără hrană. O, de aș putea să-i dau cea mai de pe urmă bucățică de pâine!

Intinse mâna spre traistă, dar copilul cu părul de aur îi preveni. Atinse traista zicându-i:

— Du-te!

Trasta se avântă prin ușe și un vânt aprig o smuci pe câmpie, peste căi și văi, până la pragul casei părintești, unde căzu la picioarele feciorului. Acesta o apucă, scoase bucata de pâine, o strânse către obrajii înlăcrimați și mușcă din ea cu lăcomia infometatului.

Noaptea a petrecut-o în frământări chinuitoare. De ce să se apuce acum? Și iarăși îi apără chipul femeii cu ochii de iasp și cu zâmbetul ademenitor. Dar dacă ar căuta tribul păgân al moabiților, și de aci înainte ar rătăci cu ei pe căile apucate de câmp? Se ridică numai decât și o porni la drum. Prin toate membrele simțea o durere cumplită. Bucata nevăzută de lespede apăsa ca o povoră groaznică asupra inimei sale.

Deodată îl cuprinse un cutremur. Abia își ridică picioarele ca de plumb și aproape în neștire înainta pe cale. Gâtul i se uscuse și simțea o sete arzătoare. Lipsit de puteri se rezima de trunchiul unui copac. Atunci ca din pământ eșiți apărură în jurul lui gloate pistrițe de scama-

tori, cântăreți nomazi, fermecători și vrăjitori. Se învăteau în jurul lui în vârtej amețitor și printre ei se învătea și femeia cu ochi de iasp. Feciorul îi ruga:

— Dați-mi o înghițitură de apă, că mor de sete!

Vârtejul se opri. Infiorați se uitară la el și femeia cu ochii de iasp striga cu fața schimonosită de groază:

— Depărtează-te necuratule! Fugiți din calea leprosului!

Feciorul făcu un pas spre ei, dar brațele amenințătoare ațintiră furci de fier asupra lui. Torturat de chinurile cumplite el începu să strige și atunci vârtejul dispăru dintr'odată, ca înghițit de pământ. Feciorul își privi mâinile umflate și acoperite cu pete vinete. Își înălța privirea spre cer și porni pe drumul ce-l ducea prin munți. Se târi cu mare chin până la gura peșterii și se prăvăli la pământ. Gemea ca rănit de moarte:

— Mamă!

În clipa următoare bătrânii lui părinți îi stăteau alături. Se aplecară asupra lui, dar el le strigă disperat:

— Nu mă atingeți, că sunt lepros!

Tatăl se retrasa îngrozit, însă mama aplecându-se îi sprijini pe brațe capul acoperit de răni.

— Fiul meu!

De sub pleoapele umflate ale feciorului lacrimile curgeau șiroaie.

— Rău și păcătos am fost față de voi!

Mama răspunse blând:

— Eu imi amintesc numai de bunătatea ta de odinioară.

Feciorul ofta adânc și dureros:

— M'am lăpădat de voi și v'am gonit!

Mama-i mângăia capul ferbinte.

— Dar iară ne-ai găsit. Noi te-am așteptat într'una, fiul meu.

— M'ați acoperit și m'ați hrănit în mizeria mea.

— O, de am fi putut să-ți dăm și mai mult!

— Iar acum mă primiți în păcatele mele Părinții mei, alungați-mă dela voi!

Mama îl privi cu ochii înlăcrimați.

— Cum te-am putea goni dela noi? Sau te-am putea smulge din inima noastră?

Feciorul se sbătea gemând. Mama își ridică brațele rugându-se: — Doamne, Preaîndurate, mântuește-mi copilul!

În clipa următoare un cap auriu se apleca asupra colnavului și o mână albă atinse fruntea învinețită. Aținti asupra lui ochii săi pătrunzători de suflete și-i zice încet:

— Aleargă cu părinții tăi acasă și zidește din puterea ta casa voastră. Iar când va sosi ceasul mântuirii, inima ta va scăpa de povara ce o apasă.

Copilul cu părul de aur eși din peșteră și plecă pe cărarea ce ducea spre Ierusalim.

Fața schimonosită a feciorului se netezi; își recăpătă culoarea sănătoasă și rănille de pe mâini dispăruse! Simțea, cum îi revine viața și puterea. Se ridică și cu amândouă brațele își cuprinsese bătrânii săi părinți.

— Să mergem acasă la pământul nostru.

Iar când sosiră, din vreascuri și din crengi impleți acoperiș deasupra staulului și din frunze uscate găti loc de odihnă.

Din turma pustiită eși o oaie scăpată ca prin minune și o mulse pentru bătrâni. Scotoci apoi securea și ciocanul din cenușe și din tăciuni. Tăie copacii dela marginea drumului și ciopli stâlpi din ei. Dela malul isvorului căra piatră, pământ și nisip și lucra din greu din zori până'n amurg.

Dar ce era greutatea pietrelor și a sacilor de nisip pe lângă povara, ce purta în inimă! Aceasta povară îl sufoca și i se părea, că niciodată nu va mai scăpa de ea.

Casa se ridică văzând cu ochii. Păreții fură zidiți și-i făcu și acoperișul. Și a sosit ceasul când feciorul își luă de mâini bătrânii lui părinți și intrară în casă.

Se opriră la mijlocul odăii. Tatăl își ridică brațele spre cer și se închină Stăpânului ceresc. Apoi binecuvântă casa.

Fiul său stătu în genunchi înaintea lui și cu smerenie adâncă îl implora;

— Tată, binecuvântează-mă și pe mine!

Măinile tremurânde ale bătrânului se lăsară încet în jos și se odihniră pe capul plecat de căință. În clipa aceasta fiul simți, că în fața lui stă copilul cu părul de aur. Cu mânuța lui albă îi atinge inima și ridică de pe ea povara nevăzută, care ca un fulg ușor dispăru în vântul de primăvară.

Augusta C. Rubenescu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cronica rimată

Imi cereți cronică rimată — și-afară-i zvon de primăvară!...
 Pe străzi, agale, umblă vântul și'ntr'un balcon glas de vioară
 Topește'n note cristaline o amintire adormită....
 Din soare razele-ți aprinde porniri de patimi și ispită!...
 Imi cereți cronică rimată, cum la bodegă cereți sprîț,
 Sau „Gloria“ să se salveze, cereți un „gol“ să bage Friț!
 Imi cereți cronică rimată, cu aere de disperați,
 Strigând că numai ea desleagă punga atâtor abonați,
 Care de patru ani de zile citesc „Hotarul“ ca să zică
 Că e așa și pă dincolo!... că este o biată fițuică...
 Că-i prea istoric și prea pudic!... că e sărac în poezie!...
 Că nu e scris pe înțelesul celor ce vor... filozofie!...
 Imi cereți cronică rimată, cum cereți lui Aron Cotruș
 Să fie azi ce a fost „mâine“ și mâine, ce-a mai fi... acuș!...
 Imi cereți cronică rimată cum lui c. t. „Duminicale“,
 Sau lui I. Vulpe-o conferință de.. „Ce sunt alea... haimanale!“
 Dar ce sunt eu la urma urmei!?, „Nu sunt nici St., nici Senior,
 Care în „Stirea“ scrie zilnic, așa de... dragul tuturor!
 Și n'am nici verva lui Coșoiu, să știu improviza pe loc
 Discursuri lungi de-un kilometru, să ia auditoriu... foc!...
 Nu sunt, măcar, nici Dante Gherman, în „Constituție“... debil
 Și nici inspector pe la Muncă să bag din când în când fitil!
 Eu sunt ce-am fost și rămân ăla!... De dragul unei nopți cu stele
 Mi-ași pune sufletul în palmă, să îl arunc până în ele!...
 Afară zburdă primăvara!... De sfârcul crengilor se prinde
 Le mângăe și le sărută și'n urma ei creanga-și aprinde
 Ochi albi, catifelaiți, ce'n soare își scaldă bucuria mută!...
 Un profesor de străjerie, se antrenează și... strănută!...
 Un visător cu plete blonde, tușește'n margini de trotuar
 Și confundând pe domnul Y, salută bietul... un măgar!
 Spre cimitir, un car funebru, se pierde'n marșul lui Chopin...,
 Un fost parlamentar, se plânge că suferă de-un fel de spleen
 Și că ar vrea să plece'n Indii, dar nu ca orice muritor,

Ci cu mult zgomot, ca de pildă călare pe-un autotractor!
 In parcuri se agită viața!... Mănuși de puf își pun castanii,
 Pe un maidan se joacă rișca — golanii-și fură gologanii!...
 Intr'o fereastră-un tub de sticlă, așteaptă'n van o gură care
 Il mozolea, să-arate stradei Grozava-i poftă de... mâncare!...
 Un tip cu nod lavalieră, înnegurat mereu la față,
 Așteaptă-un „Adevăr“ s'apară în fiecare „Dimineată“!..

Imi cereți cronică rimată!.. Dece nu-mi cereți să fac tumba!?
 Să fiu atlet la cirul Kluțchi și să dansez, pe stradă, rumba!?
 Să fiu un Urs, care se crede că e și-un mare avocat,
 Fiindcă reuși să stingă »electric«, un aprins contract!?
 Să fiu Grozav — dar nu pe-o lună și peste toți trăznet să cad,
 Cum Barbul Eugen căzut-a pe... și dincolo... de Arad!?
 Să am soluții de guverne, cum M. Mărcuș are parale;
 Să urc pământu'n vreo planetă, cu șaptezeci de macarale!?
 Să fiu și prim și președinte și-o bucățică de.. primar
 Din puț în lac — ca și Babescu — să știu și eu așa să sar!
 Imi cereți cronică rimată!,, Dece nu-mi cereți să fiu crai,
 Sau să dezgrop, ca Găvănescu, pe-un oarecare Monorai!?
 Dece nu-mi porunciți să umblu, in patru labe și să zbier,
 Că Frânghianii-s domni de viță... că Ghiță Sârbu e boer,...
 Că Siiartău e-un simplu... mamoș... și că Pescariu e romist;
 Că Ludoșan urăște »cartea« și-Aron Pătruțiu-i... fripturist!?!...
 Vă rog să cereți astea toate, să vi le spună cine-o vrea
 Eu nu mă bag în alte treburi... rămân la meseria mea:
 In lună cat mărgăritare
 Și diamant culeg din soare!..
 Mă joc cu cerul înflorit
 Și cum sunt și puțin smintit
 Am să culeg din noapte stele,
 Să vă trântesc, în cap, cu ele!...

Pan

CĂRȚI

Ed. I. Găvănescu — Ioan Monorai *Un istoric ardelean necunoscut*
Editura autorului.

Unul dintre întemeetorii „Hotarului“, prietenul nostru Ed. Găvănescu, a dat la iveală recent, un studiu asupra necunoscutului istoric ardelean, Ioan Monorai, fost paroh greco-catalic din comuna Cergăul Mare, din vecinătatea imediată a Blajului.

Importanța acestui studiu, din punct de vedere istoric, credem că nu va întârzia să fie relevată de specialiști, nouă revenindu-ne doar sarcina anunțării faptului, pe care-l scontăm un nou triumf al înjghebării culturale dela Arad, cunoscută sub numirea de „Ateneul popular arădan“.

Mulți dintre cititorii noștri cunosc pasiunea dlui Găvănescu de-a cerceta hrisoavele și dacă de data aceasta a reușit să dea de-o arhivă destul de bogată în vechi hrisoave, e meritul celui ce știe să aleagă.

Arhiva din care a scos d. Găvănescu manuscrisul lui Ioan Monorai, este aceea a Academiei Teologice din Arad și anume în biblioteca lui Al. Gavra, donată scoalei aradane, ca un fost dascăl ce i-a fost.

Cauza care a dus acest manuscris în biblioteca lui Al. Gavra este cunoscută de specialiști, aceștia știind că în preajma anului 1830 Al. Gavra „se agita pentru editarea de lucrări în limba română“; fapt care explică și existența mai multor manuscrise, printre cari și câteva ale lui Ioan Barac, socotite pierdute chiar de către regretatul cercetător de vechi documente literare, care a fost G. Bogdan Duică.

D. Găvănescu, tocmai pentru a reliefa faptul istoric în legătură cu intențiile lui Al. Gavra, își deschide studiul închinând primul capitol „Proiectelor editoriale ale lui Al. Gavra. Continuând în capitolul următor să se ocupe despre viața lui Ioan Monorai, dsa. închină „Operei istorice a lui Ioan Monorai“ 45 de pagini, cu un cuprins dintre cele mai captivante.

În aceste pagini d. Ed. I. Găvănescu se ocupă paralel cu cele două manuscrise ale aceleași istorii — unul în latinește intitulat „Brevis Notitia Rerum Dacicarum“ și altul cu litere slavone intitulat „Scurtă Cunoștință a Lucrurilor Dachiei“ și de această dată dsa. face dovada unei alese culturi de specialitate, trecând peste fondul unde cele două manuscrise sunt idențice, reliefând numai textele care deosebindu-se, nu fac altceva decât să se completeze unul pe altul.

Din acest punct de vedere autorul studiului lui Ioan Monorai reușește să ne prezinte întreaga operă a „necunoscutului istoric ardelean“ așa cum

dsa. l-a subintitulat, îmbrăcând-o într'o formă puțin obișnuită celor cari văd într'un studiu istoric, oboseală și plictiseală

În vrful cărților cu conținut istoric, d. Ed. I. Găvănescu adaugă, cu eleganța ce-l caracterizează, unul dintre cele mai prețioase studii apărute în ultimii ani.

Asupra valorii documentare a operei lui Ioan Monorai, dezgropată atât de delicat de d. Ed. I. Găvănescu, rămâne să se ocupe cei cunoscători și cum suntem informați o parte din ei s'au și pronunțat aducând elogiile cuvenite celui care într'o arhivă — dată aproape uitării — a știut să afle o frântură de viață și încă a unuia dintre cei mai bine pregătiți la începutul secolului trecut.

R. Cioflec — „Vârtejul“ roman
Editura „Adevărul“

D. Romulus Cioflec a scris un roman din viața ardeleană, cu început sub dominația streină, ca să-l închee — fără motiv bine determinat — dincoace de izbânda marelui nostru ideal național.

Eroul principal Mitrea Căuș, pare frate bun cu Ion al dlui Rebreanu, când e privit din punctul de vedere al dragostei de pământ și ni se mai pare rudă destul de apropiată cu Tudose Leahu, eroul romanului dlui general C. Manolache din „Sfânta dreptate“, dacă îi privim latura destinului.

Subiectul romanului dlui R. Cioflec este simplu; tot așa de simplu ca orice poveste în care elementul intrigă nu este prea căutat.

Mitrea Căuș, moștenitorul de drept al unei bucăți de pământ, se vede deposedat de-o parte din ea, din cauza unei mame vitrige care vicleană cum ne-o arată autorul știe să zăpăcească mintea tatălui, spre, aș-i înzestra cu ea fiica adoptivă. De aici începe ura eroului, pentru strămbătatea socială și în dorința de-a rămâne fruntaș între frunțașii satului — așa cum se socotea înainte de fărâmișirea moștenirii — primește propunerea „fratelui de sânge“ Ghiță Haimadai, să se facă hoț de cai, pe care-i trece prin contrabandă în regatul pe-atunci liber. Mulțumită averii realizată prin acest fel de contrabandă, Mitrea Căuș face parte din comitetul epitropilor noii biserici, visată de părintele Brădușea, fapt care-l pune într'un conflict tacit cu vechii rivali, pentru a-l descoperi drept ceea ce era: un hoț de cai.

O judecată grăbită, ca toate judecăților românilor sub vechea stăpânire, ca după câteva luni dela condamnare să intervină războiul mondial, în care Mitrea Căuș săvârșește cele mai frumoase fapte de vitejie. Revenit acasă „fratele lui de sânge“, invalidul de războiu Ghiță Haimadai, îl pune în fața unei realități crude: părintele Brădușea, socotindu-l mort încopcează la averea bisericii și restul de moștenire al eroului. O scurtă sfadă, în toiul căruia părintele îi aruncă epiteul de hoț de cai, după care Mitrea Căuș — despuat total de avere mai întâi de-un părint. nesocotit și mai apoi de-o față bisericească — revine la vechea lui mecerie de-a fura cai.

Uneltirile răivoitorilor îl aruncă în sarcină tot felul de crime și nu trece mult ca blândul Mitrea Căuș să ne fie arătat drept cea mai cumplită fiară omenească a ținutului. Necunoscând nimic din tot ce se vorbea pe socoteala lui, eroul încearcă o revenire la cămin, pentru a-și ridica familia — soția și un copil — pentru a-i duce cu el în alt ținut, unde el făcuse toate demersurile spre a se călugări. E prins de jandarmi și împușcat — fapta fiind socotită o foarte mare ispravă socială.

E semnificativ sfârșitul romanului, în paginile căruia „fratele de sânge” Ghiță Haimadai rămâne singur în fața morții proaspăt închise și cu lașitatea smulsă de beție „rostește de trei ori:” Veșnica ta pomenire, Mitre!... Veșnica ta pomenire... Veșnică să-ți fie pomenirea, Mitre!... — și ridicând ochii spre Apus, pe unde se scurgea lumina zilei, izbucni fără cumpăt cu ochii lăcrămând în tremur: „Scuipă-mă, Mitre!... Scuipă-mă, că's beat!”.

D. Romulus Cioflec analizând acest anecdotic în cele aproape 300 de pagini, face dovada stăpânirii unui limbaj specific ținutului ardelenesc, de care însă făcând prea mare uz, uită că scade valoarea operii literare proprii.

E. Lovinescu „Istoria Literaturii române contemporane 1900—1937”
Editura Socec. București.

Cum singur mărturișește în prefață, criticul nostru cel mai autorizat, spune că nu „bate drumuri noi” ci își continuă opera apărută în cinci volume. Și d. E. Lovinescu își deschide acest ultim volum — al VI-lea — cu „Evoluția ideologiei literare” și anume cu epoca „Semănătorismului”. Incepând cu Mihail Eminescu — în poezie și o termină cu G. Bogdan Duică, atunci când în aceiași epocă vorbește și de critica semănătoristă.

Și d. E. Lovinescu își condinună firul „evoluției ideologice literare”. trecând-o prin toate filierile cunoscute, ocupând compact 382 pagini de care de cea mai veridică atenție dată până în prezent Istoriei literare contemporane.

Că binecunoscutul critic bucureștean are anumite preferințe pentru o Istorie literară, prea vecină cu Capitala, faptul ne este cunoscut și n'avem căderea să-l discutăm. D. E. Lovinescu a fost nu odată acuzat că dsa. se ocupă exclusiv de mișcarea literară a Bucureștilor și că pentru ceialaltă mișcare literară — a Provinciilor — are desgustul pe care'l afișează parvenitul proprietar a unui imobil din inima Capitalei pentru mahalaua din rândurile căreia a ieșit!

Din acest simplu considerent întâlnim în Istoria literaturii române contemporane a dlui Eugen Lovinescu, foarte multe nume cari n'au mai nimic comun cu literatura ultimelor decenii.

Din respectul pe care-l păstrăm însă criticului, ne permitem a trece peste această „scăpare din vedere”, recunoscând că ultima dsale carte de critică literară este totuși cea mai completă, în rândul celor cari au apărut până în prezent.

(a. n.)

INSEMINĂRI

Literatura de scandal

Una dintre cele mai aprig discutate probleme spirituale în ultimii ani rămâne, fără îndoială, cea purtată în jurul literaturii de scandal. Explicația este simplă: în fruntea celor două tabere, întrate în lupta

de exterminare, se găseau d-nii Nicolae Iorga și Tudor Arghezi, două figuri dominante ale scrisului românesc, ca să nu mai pomenim și alte nume îndestul de talentate, indiferent din care tabără fac parte.

Dar problema însăși a transunerii

sentimentelor scabroase în literatură era deajuns de interesantă ca să stârniască o vie curiozitate și să dea loc la patimi și discuții intermediabile.

Ultima salvă trasă în creștetul acestei delicate probleme este cartea d-lui N. Georgescu Cocos: *Literatura de scandal*, care cuprinde pagini pline de vervă și spirit satiric, Autorul disecă cu multă cruzime literatura decadentă, cu reproduceri caracteristice din operele incriminate.

O carte care te antrenează s'o citești fără întrerupere până la ultimul rând.

Discuția în jurul literaturii de scandal va continua. Cartea d-lui N. Georgescu-Cocos, fiind doar un scurt popas, reclamat de beligeranți ca să-și lustruiască din nou săbiile.

Și dacă unii dintre scriitorii noștri reputați pledează cu ardoare pentru arta fără hotare, publicul o respinge cu desgust, pentrucă trebuie să creștem tineretul în cultul frumosului și ferit de ori ce fel de amețeli spurcate.

Ceeace este urât și inferior — nu poate fi transformat în sublim, ori care ar fi condeiul aceluia ce tratează asemenea subiecte.

Și nici nu este necesar să reușească.

Un centenar „Gazeta Transilvaniei“

La Brașov, istoria națională îmbrățișează astăzi un capitol de glorie gazetărească, încheiat după o sută de ani de vreri și nobile sentimente românești.

„Gazeta Transilvaniei“ se confundă, de un secol, cu istoria patriei, pentru eliberarea și mândria căreia s'au trudit mai multe generații de luptători ai condeiului.

Gazeta lui Gh. Barițiu, Andrei și

Iacob Mureșianu este cea mai veche publicație din care avem și singura care și-a putut serba Jubileul de o tăsu de ani.

Acest singur merit să-l aibă numai „Gazeta Transilvaniei“ și este deajuns ca să fie cinstit astăzi cu cea mai mare pietate, pentrucă este un eveniment cum nua mai cunoscut altul scrisul românesc.

Dar prea cinstita publicație dela Brașov are merite mult mai mari decât blazonul unui centenar de apariție.

Pentru limba și cultura națională, „Gazeta Transilvaniei“ a făcut cât poate face o academie de savanți, timp de câteva decenii.

Iar pentru emanciparea politică a neamului, foaia lui Gh. Barițiu a făcut cât toate generațiile de glorioși luptători naționaliști, pentrucă a fost tribuna lor de afirmare și luptă neobosită.

Dacă în curând vom sărbători douzeci de ani dela unirea Ardealului, să ne aducem aminte că „Gazeta Transilvaniei“ a luptat, începând acum un secol, pentru această sacră unire.

Înalți și prăpăstioși au fost munții pe care a trebuit să-i dărîme marea gazetă până când s'a împlinit visul unirii.

La radio d. dr. Voicu Nițescu, animatorul de azi al „Gazetei Transilvaniei“ ne-a povestit istoria fermecată a sărbătoarei dela Brașov.

Am ascultat-o cu emoție și smerenie, știind că defila istoria țării prin fața minții noastre.

Centenarul „Gazetei Transilvaniei“ l-a întrevăzut Mihail Kogălniceanu; noi, l-am trăit aieva.

Cei care vor veni după noi, să facă astfel ca alții să-i trăiască bicentenarul...

Ion I. Pogana